

У спеціалізовану вчену раду Д 26.853.01
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»
01014, м. Київ, бульв. Дружби народів, 38

ВІДГУК

офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
ПАЄНТКО ТЕТЯНИ ВАСИЛІВНИ

на дисертаційну роботу

**Коноваленка Дмитра Валерійовича на тему:
«ДЕФЦИТ СЕКТОРУ ЗАГАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ»,**

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження

Сектор загального державного управління має особливе значення з огляду на його глибоку інтегрованість у всі сфери економічних відносин країни. Як позитивні, так і негативні процеси у цьому секторі спричиняють мультиплікативний ефект на розвиток економіки. Позитивні ефекти забезпечують стимулювання пріоритетних напрямів розвитку економіки, забезпечують оптимальний розподіл ВВП між інституційними секторами, а негативні ефекти, навпаки, ще більше поглиблюють наявні диспропорції у розвитку інституційних секторів економіки. Незважаючи на посилену увагу з боку науковців та практиків до проблем розвитку сектору загального державного управління, низка проблем потребує поглиблених досліджень. Передусім це стосується питань, які пов'язані із виникненням дефіциту сектору загального державного управління, його розмірами, джерелами

07/27
13.09 19

фінансування та ін. Все це обумовлює своєчасність та актуальність представленої на захист роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація тісно пов'язана з тематикою наукових досліджень Науково-дослідного фінансового інституту ДННУ «Академія фінансового управління». Зокрема, автор брав участь у виконанні таких тем: «Удосконалення регулювання у сфері державних фінансів: підтримка стійкості та адаптація до структурних змін економіки в умовах євроінтеграційних процесів» (№ ДР 0115U000936), в якій автором було здійснено оцінку стану бюджетно-податкового сектору України та обґрунтування механізмів забезпечення його стійкості; «Управління інституційними змінами в системі державних фінансів» (№ ДР 0115U000933), в якій автор визначив основні тенденції фіскальних реформ в країнах G-20. У даний час автор приймає участь у виконанні теми «Розроблення концепції фіскальних правил та їх інституціональної й нормативної імплементації в систему середньострокового бюджетного планування в Україні» (№ ДР 0118U000287), в рамках якої досліджено концептуальні засади формування та використання фіскальних правил та їх імплементації у зарубіжних країнах.

Ступінь обґрунтованості та новизни основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота має логічну структуру, зміст роботи викладено стисло, логічно, аргументовано. Матеріал викладено послідовно і відповідно до завдань та структури дисертації. Обґрунтована актуальність теми, визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Структура і зміст дисертаційної роботи логічно й послідовно пов'язані між собою. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,

сформульованих у дисертації, як із погляду сучасних науково-теоретичних досліджень, так і з позицій практичної реалізації, є достатнім.

До теоретичних здобутків дисертанта можна віднести авторський підхід до дослідження концепції дефіциту, яку дисертант розглядає в ідентифікації показників, які характеризують збалансованість державних фінансів, оскільки така концепція дає можливість оцінити збалансованість фіскального сектору країни за допомогою показника дефіциту на операційному рівні, первинному рівні та на рівні чистого впливу фіскальної політики без дії структурних чи циклічних чинників, які виникають у процесі діяльності кожної країни світу (с. 38-39). Являє науковий інтерес авторська систематизація факторів формування дефіциту сектору загального державного управління (с. 50), які він поділяє на економічні, політичні, інституційні та тимчасові чи разові фактори.

На позитивну оцінку заслуговує систематизація автором основних напрямів розвитку системи числових фіскальних правил в умовах України (с. 67). Здобувачем сформульовано основні напрями розвитку, конкретизовано їх зміст та представлено міжнародний досвід для кожного із виділених напрямів.

Являє науковий інтерес авторський підхід до розробки системи балансових показників, які характеризують збалансованість сектору загального державного управління на різних етапах його виникнення (с. 97). Імплементация такого підходу у практику дозволить підвищити прозорість статистичних показників щодо дефіциту сектору загального державного управління, завдяки виділенню циклічної та структурної складової дефіциту.

Заслуговує на увагу детальний аналіз структури та динаміки доходів і витрат сектору загального державного управління, представлений у п. 2.3. Дисертант обґрунтовує, що інституційна структура ЧКЗ сектору загального державного управління має ряд спільних тенденцій, де в 2017 році при значному дефіциті сектору загального державного управління в окремих

країнах ЄС спостерігається превалювання дефіциту центрального уряду, з окремими виключеннями, де наприклад у Іспанії спостерігається значний дефіцит соціальних фондів, чи Польщі, де спостерігається їх значний профіцит (с. 107). Крім того автором проаналізовано вплив дефіциту сектору загального державного управління на динаміку державного боргу через його фінансування.

Практичну цінність має авторський підхід до розрахунку циклічно скоригованого первинного підсумкового балансу фіскального імпульсу України (с. 134). Слушним є висновок дисертанта, що чинна бюджетна класифікація України за структурою показників і принципами їх зведення не відповідає сучасним міжнародним стандартам державної статистичної звітності, що призводить до викривлення даних, знижує транспарентність бюджетного процесу та впливає на ефективність прийняття управлінських рішень у сфері фіскальної політики (с. 136).

Являє науковий інтерес та представляє практичну цінність врахування при розробці прогнозів дефіциту сектору загального державного управління інфляційного шоку, девальваційного шоку та шоку падіння реального ВВП (с. 148-155). Практичне значення має запропонована дисертантом система коригувань для гармонізації показника дефіциту, прийнятого в національній практиці України, з показником дефіциту, що застосовується в практиці країн ЄС.

Повнота висвітлення основних результатів дослідження підтверджується їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях та публікацією у фахових виданнях. За результатами дослідження автором опубліковано 15 наукових публікацій. Загальний обсяг публікацій становить 9,9 д.а., з яких авторові належить 5 д.а. У наукових фахових виданнях опубліковано 7 статей (де особисто автору належить 3,1 д.а.), з яких 5 статті у фахових українських наукових виданнях, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus та 5 тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях.

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням та висновкам, що наведені в дисертації, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу.

**Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

У дисертації обгрунтовані наукові положення, які характеризуються новизною і винесені на захист. Зокрема, основні результати дослідження, які становлять наукову новизну, полягають у такому:

– представлено алгоритм проведення прогностичної оцінки впливу фіскальної політики України на реальне зростання ВВП в середньостроковій перспективі, який було апробовано шляхом застосування розробленої автором моделі для оцінки макроекономічного ефекту параметрів дефіциту Державного бюджету України на 2019 рік при реалізації різних сценаріїв економічного та соціального розвитку у періоді до 2021 року;

– удосконалено напрями розвитку системи числових фіскальних правил в національну практику на основі систематизації фіскальних правил, які застосовуються для регулювання дефіциту сектору ЗДУ в країнах з ринками, що формуються та рекомендацій МВФ щодо конструкції фіскальних правил;

– удосконалено методичні підходи до діагностики та аналізу збалансованості сектору ЗДУ України у відповідності з рекомендаціями міжнародних стандартів GFSM 2014 та рекомендаціями МВФ з фінансового програмування із включенням системи деталізованих балансових показників: операційний баланс, баланс чистого придбання нефінансових активів, чисте кредитування/запозичення; підсумковий та первинний підсумковий баланси, а також аналогічні балансові показники, скориговані на фазу економічного циклу та тимчасові (разові) операції;

- удосконалено на основі рекомендацій міжнародної практики та з врахуванням специфічних національних умов представлено систему коригувань показника «дефіцит/профіцит бюджету України» для розрахунку стандартизованого балансу сектору ЗДУ - «чисте кредитування/запозичення», який застосовується у практиці Євросоюзу для моніторингу дотримання фіскальних правил країнами-членами ЄС;
- дістало подальшого розвитку оцінювання та діагностика фіскальної збалансованості України за період 2004-2018 рр., включаючи декомпозицію дефіциту в розрізі інституційних підсекторів, окремих типів операцій та джерел фінансування, яка дозволила встановити, що починаючи з 2014 р спостерігається посилення проциклічного ефекту фіскальної політики одночасно з зменшенням дефіцитності державних фінансів;
- дістав подальшого розвитку інструментарій сценарного прогнозування дефіциту сектору ЗДУ, в основі якого лежить імітаційне моделювання впливу різних макроекономічних шоків (інфляції, девальвації, скорочення реального ВВП) на показники фіскального дефіциту;
- дістав подальшого розвитку концептуальний підхід щодо оцінки впливу фіскальної політики на сукупний попит економіки, який полягає в застосуванні у практиці управління державними фінансами модельного апарату факторної залежності між динамікою реального ВВП та параметрами фіскального імпульсу, приватного споживчого попиту та інвестицій.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів визначається розробленими, обґрунтованими та запропонованими автором підходами, методиками та пропозиціями щодо вдосконалення статистики державних фінансів, оцінки дефіциту СЗДУ та його впливу на сукупний внутрішній попит в Україні. Одержані наукові результати доведені до рівня практичного використання та впровадження, зокрема: у роботі Управління

фіскальних ризиків Міністерства фінансів України (довідка впровадження №24000-06-7/18693 від 26.07.2019); при підготовці звітно-аналітичних матеріалів, поданих до Міністерства фінансів України за темами НДР відповідно до Тематичного плану НДР Академії (довідка впровадження №77020-34-07/145 від 11.04.2019); у роботі департаменту економічної стратегії та макроекономічного прогнозування Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка впровадження №3014-06/15459-07 від 11.04.2019), у практиці науково-педагогічної діяльності Київського інституту банківської справи (довідка впровадження № 96/19 від 09.04.2019 р.).

Дискусійні положення та зауваження до окремих положень дисертаційної роботи

Відзначаючи позитивні сторони роботи, слід звернути увагу на певні зауваження та дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації:

1. Невдалим є формулювання пункту наукової новизни рубрики «вперше», оскільки алгоритми проведення прогнозної оцінки впливу фіскальної політики на реальне зростання ВВП розроблялись не тільки дисертантом. На мою думку, цей пункт новизни слід перенести у рубрику «набули подальшого розвитку».

2. Дискусійним є твердження автора на с. 47, що «в Україні при розробці та оцінці вже наявного дефіциту ігнорується один із найголовніших факторів його формування – фаза економічного циклу. Не враховуючи цей фактор при розробці та затвердженні бюджету країни, уряд не приймає до уваги той факт, що економіки потребує додаткових імпульсів з боку фіскального сектору при спаді економіки чи навпаки - при піднесенні економіки, вона потребує додаткової рецесійної політики уряду. В довгостроковому періоді, така тенденція призвела до значних дисбалансів в економіці, які наразі призвели до нівелювання фіскального простору

України, при якому уряд майже не здатен адекватно реагувати на виникаючі шоки в економіці». В цілому я підтримую ідею збалансування бюджету на циклічній основі, однак в Україні цю ідею імплементувати складно. По-перше, який цикл слід брати за основу – довгий, чи короткий. По-друге, Україна тривалий час перебуває у структурній кризі, бюджет практично завжди дефіцитний.

3. На с. 60 автор наводить систематизацію фіскальних правил окремих країн світу з ринками, що розвиваються. Наведена систематизація мала б більшу наукову цінність, якби автор обґрунтував за яким принципом були відібрані країни і чому. Під таблицею систематизації фіскальних правил дисертант робить висновок, що країни з фіскальними правилами в середньому мають нижчий дефіцит, порівняно з країнами, що їх не мають. Однак з тексту роботи не зрозуміло, на підставі чого зроблено такий висновок, яку саме практику автор мав на увазі.

4. По тексту роботи вживається термін «реальний сектор економіки», а у п. 3.2 реальний сектор економіки визначено як одну з ключових складових моделювання. Автору слід взяти до уваги, що Наказом Державної служби статистики України від 03.12.2014 р № 378 затверджено класифікацію інституційних секторів економіки, відповідно до якої виділено: сектор нефінансових корпорацій, сектор фінансових корпорацій, сектор загального державного управління, сектор домашніх господарств та сектор некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства. У науковому дослідженні некоректно використовувати частину офіційної термінології (наприклад, як у назві дисертації), а частину – неофіційної.

5. Некоректно викладено перший пункт наукової новизни рубрики «удосконалено». Автор зазначає, що ним удосконалено понятійно-термінологічний апарат дефіциту державних фінансів в частині ідентифікації показників, які характеризують фактичну збалансованість державних фінансів. Проте із наведеного твердження не зрозуміло у чому

саме полягає удосконалення і які поняття були удосконалені, у чому полягає наукове та практичне значення такого удосконалення.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Попри висловлені зауваження, дисертація Коноваленка Д.В. може бути оцінена позитивно. Результати дослідження сприяють розвитку теоретико-методичних засад виникнення та регулювання макроекономічних ефектів дефіциту сектору загального державного управління з використанням інструментарію моделювання та прогнозування.

Зміст дисертації відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження.

Оформлення дисертації та автореферату відповідає вимогам чинних інструктивних матеріалів.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Коноваленка Д.В. на тему «Дефіцит сектору загального державного управління та його прогнозування в системі управління державними фінансами» є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, в якій автором отримано нові обґрунтовані результати, які у своїй сукупності розв'язують важливе і конкретне завдання – прогнозування дефіциту сектору загального державного управління в системі управління державними фінансами.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота Коноваленка Дмитра Валерійовича на тему «Дефіцит сектору

загального державного управління та його прогнозування в системі управління державними фінансами» відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №656 від 19.08.2015 р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

професор кафедри фінансів,
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

Т. В. Пасенко

*Доктор Пасенко Т.В.
засвідчує.
Доктор наук з галузі економіки*